

Korona Günlerinde Aşk ve Güvenlik - İnan Rüma

Gündemdeki yeri giderek artan koronavirüs salgını, diğer unsurlarının yanı sıra, güvenlik bağlamında da düşünüp tartışmak kaçınılmaz görünüyor. Başlıkta nazire yapılan [Gabriel García Márquez'in meşhur romanının](#) ötesinde, sıradan bir insanın hayatını nasıl 'normal' sürdürebileceği ve hatta -mümkünse- hayattan keyif alabileceği sorunsalının devasa zorluklarına bugünlerde bir de bulaşıcılığı çok yüksek bir hastalık eklendi. Eksik kalmıştı!

Salgının vahameti, ülke nüfusunun üçte ikisi kadar çok yüksek sayıdaki kişinin koronavirüs kapabileceğini söyleyen Almanya Federal Cumhuriyeti hükümet başkanı Angela Merkel'in net ve ürkütücü açıklamasında aşikârdı. Vahim çünkü Almanya salgını en iyi ele alan ülkelerden biri: Ölüm oranı yüzde iki. Örneğin İtalya'da [Dünya Sağlık Örgütü'nün 12 Mart sabahı itibariyle verilerine göre](#) yüzde beşin üzerinde.

Bilgimiz dâhilinde kabaca rakamlarla düşünelim: Almanya'nın nüfusu yaklaşık 83 milyon. Merkel'in açıklaması sonrası artık göze az gelen %10 gibi bir oranda nüfus bile virüsü kapsa vaka sayısı 8,3 milyon eder. Eğer bu kadar yaygınlaştığında da aynı ölüm oranı (%2) sabit kalacak ise, bu 166,000 insanın ölme ihtimali anlamına gelir. Yâni, Merkel'in açıklamasına göre Almanya, en az 150,000 (yüzellibin!) ölü verme endişesiyle hazırlık yapıyor. Dünyanın en etkin devletlerinden ve en başarılı sosyal güvenlik sistemlerinden birine sahip olan Almanya hazırlığının bu düzeyde olduğunu duyuruyor. Etkinliği ve sosyal güvenliği daha tartışmalı devletlerde yaşayan toplumların durumunu düşünmek bile uyku kaçırır!

Tabii semptom göstermeyen veya ılımlı seyreden hastalar kaydedilmemiş olduklarından bu rakamlara mutlak nüfus yansıması olarak bakılmamalı. Nitekim onlar kaydedildiğinde ölüm oranının çok daha düşük olacağına dair öngörüler de var. Hatta halen süren tedavi geliştirme ve bilinçli hareket eden insanların bağışıklıklarını kuvvetlendirme v.b. çabaların da olumlu etkiler yaratabileceği düşünülebilir. Yine de, rakamlar ne olursa olsun, durum endişe verici görünüyor; moralsizlikten ve panikten uzak kalarak analiz ve tedbir gerekli görünüyor.

Moralsizlikten ve panikten uzak kalarak Nitekim 28 Şubat 2020 tarihli haberinde *The Economist*de salgının görüldüğü ülkelerde nüfusun %25-70'ini etkileyebileceğini ve dünyada ölü sayısının [milyonları bulabileceğini duyurmuştu](#). Bu da koronavirüs salgınının hızla dünya siyasetine dair küreselleşme, uluslararası işbirliği, devlet kapasitesi, güvenlik gibi belli başlı tartışma konularına eklenmesi anlamına geliyor.

Salgın hastalıkların yeni güvenlik tehditlerinden olduğu Soğuk Savaş bittiğinden beri dile getiriliyordu.

Salgın hastalıkların yeni güvenlik tehditlerinden olduğu Soğuk Savaş bittiğinden beri dile getiriliyordu. Bu konudaki tipik örnek olan İspanyol Gribinin Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra bu dehşet savaştan bile daha fazla insan kaybına

yol açtığı biliniyor (en az 25 milyon tahmin ediliyor, 40 milyondan fazla olduğunu öne süren araştırmacılar da mevcut). 1918'de İspanyol Gribi ismi verilen influenza artık milyonlarca insanı öldürmüyor. İnsanlık o kadar gelişti neyse ki. Ama koronavirüs, influenza'ya oranla daha hızlı yayılıyor, daha çok insanı etkiliyor ve daha öldürücü. Çok sayıda ülkede hastanelerin ve sağlık personelinin sayısı ve imkânları salgının boyutu ile başa çıkmaya yeterli görünmüyor.

Korona Günlerinde Devlet ve Küreselleşme

Devletlerin ve hükümetlerin kendilerini meşrulaştırırken öne sürdükleri en önemli unsur 'ulusal güvenlik' olagelmıştır. Modern devletin ana unsuru olarak ortaya çıkan ulusal egemenlik giderek toplumdan uzaklaş(tırıl)ıp, ekonomik ve siyasî elitin egemenliği hâline getirilmiştir. Ulusal egemenlik ve güvenlik de zamanla daha ziyade kimin devlet aygıtını ele geçirdiğine bağlı tanımlanır oldu. Bu açıdan bakınca, güvenlik söyleminin ve hatta eyleminin sıradan insanların iyiliğine katkısı kuşkulu kalıyor.

20. Yüzyıl'ın ikinci yarısında gelişen sosyal devlet insanî güvenlik açısından önemli bir aşama olarak görülebilirse de, elitin ulusal güvenlik anlayışının ne derece toplumun iyiliğine olduğu sorunsalı yakıcılığını bugün dahi koruyor. Hatta bu sorunun, neo-liberal küreselleşme döneminde sosyal devletin ve devlet kapasitesinin aşın(dırıl)ması ile daha da pekiştiği söylenebilir. Nitekim, ulusal güvenliğin elit merkezli olmasına yönelik eleştiri artık güvenlik çalışmalarının çeperinde değil, giderek ana-akıma yerleşti. Örneğin, en son Yunanistan -bir diğer ifadeyle Avrupa Birliği- sınırında hakları hiçe sayılarak biber gazıyla saldırılan mülteciler konusunda da [söylendiği gibi](#), güvenlik söz konusu olunca temel hak ve özgürlüklerin baskılandığı, hukukun ayaklar altına alındığı, insanlık dışı uygulamaların haklılaştırılmaya çalışıldığı gözlemleniyor. Böyle olunca, güvenlik denildiğinde pek çok ülkede ortalama vatandaşların tam tersine tehdit algılamaları şaşırtıcı olmuyor!

Küreselleşme ve devlet kapasitesi tartışmalarına dair de çok şey söylüyor koronavirüs. Örneğin, tam bu iki boyutun kesişme noktasında salgının başladığı

Çin yer alıyor. Tek parti otoriterliğinin olanaklarını da kullanarak salgınla mücadelede mesafe alan Çin, biraz geç kalsa da, uluslararası kurumlara sahil bilgi aktarımı ile küreselleşmeye aidiyetini -bir kez daha- göstermiş oldu. Nitekim, Dünya Sağlık Örgütü Çin'in tavrından duyduğu memnuniyeti açıkladı. Çin, sorunu ele almakta ciddi zaaf gösteren İran ve hatta İtalya gibi düşük devlet kapasitesi ve zayıf devlet-toplum iletişimi ile hareket etseydi ne olurdu? Veyahut, iç siyasetinde şeffaflık eksikliği ve insan hakları ihlalleri ile bilinen Çin devleti son zamanların modası olan milliyetçilik/ulusalcılık vurgusu ile hareket etse ve salgının başlangıcı, teşhisi, karantina gereği ve uygulamaları, tedavi seçenekleri vb. konularda uluslararası kurumlar ve dünya kamuoyunu doğru düzgün bilgilendirmese sorun daha da vahim olmaz mıydı?

Öte yandan, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kurumların ve uluslararası işbirliğinin insan hayatı için elzem olduğu da görülmüş olmadı mı bu salgın ile?

Devlet kapasitesi ve rejim tipi arasındaki ilişki burada da önemli bir tartışma noktası. Örneğin, İran'ın teokratik bir devlet olması salgının gerektiği gibi ele alınamamasında nasıl bir rol oynadı? İtalya'nın durumuna bakıldığında ise, dinî yönetim sorunsalını -en azından İran kadar- görmememize rağmen, benzer bir başarısızlık göze çarpıyor. Her ne kadar Çin otoriter bir yönetim olarak görece başarılı olmuş görünüyorsa da bu otomatik olarak 'demokrasinin kriz zamanlarındaki yetersizliği' ezberini doğrulamıyor. Zira demokratik ülkeler olan Fransa ve Almanya da sorunun yönetiminde Çin kadar başarılı görünüyorlar. Öte yandan, demokratik bir ülke olan Amerika Birleşik Devletleri sağlık sisteminin kötü ününü teyit eder bir görüntü veriyor. Dolayısıyla mesele rejim tipi değil de etkin yönetim meselesi mi? Ya da belki de sosyal güvenliği görece başarılı ülkeler rejim tipine bakılmaksızın koronavirüs krizini daha iyi yönetiyorlar.

Türkiye de kurumların ve elbette kurumların içeriğini dolduran yetişmiş insan kaynağının önemi konusunda ilginç bir örnek sunuyor.

Türkiye de kurumların ve elbette kurumların içeriğini dolduran yetişmiş insan

kaynağının önemi konusunda ilginç bir örnek sunuyor. Baştaki çelişkili siyasi açıklamalarının yarattığı huzursuzluğun, Türk Tabipler Birliği ve Sağlık Bakanlığı'nın salgından korunma yöntemlerini duyurmaları ile azaldığı söylenebilir. Sağlık Bakanlığı'nın web sayfasında duyurduğu bilgilendirmelerin Dünya Sağlık Örgütü ile örtüştüğü de göz önüne alınırsa, bakanlık personelinin evrensel anlamda yetişmiş bir insan kaynağı olarak uluslararası kurumlar ile ilişki ve iletişimini koruduğu düşünülebilir. Bu durum, kurumsal gelenek ve insan kaynağının siyasetin hatta devlet yönetiminin olumsuz yönlerinden ne boyutta etkilendiği/etkilenebileceği tartışmalarında -olumlu- düşündürülen bir örnek teşkil ediyor. Nitekim, Türkiye'nin evrensel düzeyde yetişmiş sağlık personeli Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları için bu anlamda bir güvenlik unsuru olarak görülebilir.

Toplumsal Sınıflar ve Güvenlik

Her toplumsal vaka gibi, koronavirüs salgınının toplumsal sınıf boyutu da göz önüne alınmalı. Şu ana kadar hayatını yitirenlerin daha ziyade yaşlılar olduğu açıklanıyor. Öte yandan, alt sınıfların sağlık hizmetlerine erişiminin birçok yerde sorunlu olduğu da biliniyor. Hastalığın doğrudan bir tedavisinin olmaması, bağışıklık sisteminin önemi, çalışma ve barınma koşulları, yeterli beslenme ile dinlenme vb. unsurlar resmin diğer önemli parçaları. Buradan hareketle, kayıpların daha ziyade alt sınıf yaşlılar olduğu/olacağı şimdiden tahmin edilebilir. Nitekim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu yöneticisi Michelle Bachelet de 6 Mart'ta en büyük risk altındaki grupların dar gelirli, kamu hizmetlerine uzak kırsal nüfus, kronik sağlık sorunu olan ve sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşayanlar, engelliler ile yardıma muhtaç yaşayan yaşlılar olduğunu [duyurdu](#). Sınıfsal boyutu daha net çözümleyebilmek için kapsamlı ve doyurucu araştırmalara ihtiyaç olduğu açık; ama bu araştırmalar ile salgının toplumun yoksul ve/veya yoksun kesimlerini daha fazla etkilediği görüldüğünde şaşırılır mı?

Filhakika, ekonomik güvenlik de hem devlet düzeyinde hem ortalama bireyler düzeyinde önemli bir başka tartışma konusu. Nitekim, salgının başlamasından beri tüm dünyada ekonomiye etkisinin ne olacağı en çok konuşulan ve tartışılan konular arasında. 'Dünyanın fabrikası' konumundaki Çin'de başlayıp yayılması da bu tartışmayı pekiştirdi elbette. Küresel tedarik zincirinin zedelendiği, hatta

bozulma riski taşıdığı, bu nedenle de üretimin ve satışların düşebileceği, bunun da zaten var olan fiyat artışı ve işsizlik gibi sorunları arttıracığı söyleniyor. Hâlihazırda krizdeki dünyada artan güvensizliğe katkıda bulunarak, meşum sermaye hareketliliği ile yaratacağı mali sorunlar da cabası.

Güvencesizlik ve işsizlik endişesine sahip bireyler düzeyinde ise sorun daha da çetrefil: koronavirüs'ten kurtulma oranı doğru yaklaşım ile %90'ın üzerinde, ama kronik işsizlikten kurtulma ihtimali nasıl yaklaşırsa yaklaşılsın %90 değil. Sıradan bir insana, hele de sağlıklı bir gence, 'uzun süreli işsizlik mi koronavirüse yakalanma mı' tercihi herhalde sorulması dahi düşünülmemeyecek büyük bir vicdan yarasıdır.

Koronavirüs salgını ile birlikte, güvenliğin ana unsuru sayılan/sanılan silahlanmanın ve hele de silahlanma için ülkelerin bütçelerinin büyük kısımlarının ayrılmasının anlamsızlığı bir kez daha ortaya dökülmüş oldu. Bütün o yüksek teknolojili, havalı ve pahalı silahların insanları kitlesel ölüme sürükleme riskini gösteren virüslere karşı mücadeleye hiçbir katkıları olamıyor. Örneğin füzelere harcanan parayla bu ve benzerin virüslerin teşhisinden aşısına birçok hayati çabanın bütçesinin karşılanması herhalde mümkün olurdu. Ama sonuçta bir tercihler dünyasında yaşıyoruz. Sosyal güvenliğinden askeri teknolojisine gayet başarılı görünen ülkelerin bile, salgın hastalık boyutuna ulaşan bir virüsün testi aşamasında sorunlar yaşamaları ibretlik bir durum değil midir? Ya da, bir diğer ifade ile, yanlış açık ve devasa değil mi?

Kısaca; hem devletler hem de bireyler için küresel ekonomik, sosyal ve ekolojik istikrarı odağına alan yeni bir güvenlik anlayışının geliştirilmesi elzemdir. Koronavirüs salgını tam da bu noktaya vurgu yapıyor: Güvenlik yaklaşımı ve uygulamaları, insanın doğanın uyumlu bir parçası olarak sağlığını ve selametini güvenceye almak için olmalı. Zira, her işin başı sağlık.

Dr. İnan Ruma, İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalışmaktadır. Akademik derecelerini ODTÜ ve Paris-1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde edinmiştir. Bosna-Hersek ve Kosova'daki AGİT misyonlarında çeşitli sürelerle çalışmıştır. Siyasal İktisat, Balkanlar, Rusya, Avrasya ve kaçınılmaz hâle gelen Türk Dış Politikası üzerine çalışmaktadır. Doğayla uyumlu yaşam, emek ve özgürlüğün asal olduğunu düşünmektedir.